

Pavel Brycz

**Patriarchátu
dávno zašlá
sláva**

MLADÁ FRONTA

Pavel Brycz

**Patriarchátu
dávno zašla
sláva**

MLADÁ FRONTA

Otci

*Štěstí, jež chceme, je ohavné,
to naše neštěstí je krásné.*

Jean Cocteau

Hrdinové následujícího příběhu se narodili ze dvou mně drahých fotografií. První je černobílá fotografie, která zachycuje veškeré obyvatele starší dvanácti let jednoho ukrajinského sela v sošných pózách na ospalé vesnické návsi. Datováno 1929.

Druhý snímek zobrazuje rozesmátého vojáka wehrmachtu, kolem jehož širokých ramen s důstojnickými prýmký se ovíjejí jako Lakoonovi hadi ruce jeho drobné snoubenky, vyšňořených rodičů a pyšných sourozenců. Datováno 1941.

Tyto osoby z dobových fotografií a jejich potomci, kterým jsem pomáhal na svět císařským řezem, jsou pro mě jediné autentické postavy, o kterých jsem oprávněn hovořit. Jakékoliv skutečné postavy, ať už žijící nebo zemřelé, které by se jim zvláštní souhrou náhod podobaly, jsou pro mě čistou fikcí či dílem vyšší moci.

Autor

Napoleon na bruslích

Viktor Effenberg měl rakouský válečný kříž, hodnost leutnanta a doma v Reichenbergu hezkou ženu, když se v jeden prosincový den roku 1917 u města Kyjeva dopustil nejhorší chyby svého života.

Ešalon nebyl ve stavu pohotovosti, odpočíval po dlouhém přesunu, kafralo se o ruské revoluci a honily se ženské, a tak si šel náš leutnant, sudetský Němec s válečným křížem od Haliče, zabruslit na zamrzlou řeku.

Burdke a Weisspasse, rakouští oficíři, se velmi smáli Viktorovým bruslím na klíček z pravé švédské oceli. Považovali bruslení za dětskou zábavu v době míru. Ale za války i ty děti dospěly.

Uzavřený snílkovský Viktor odpovídal svým pobaveným kolegům: „Napoleon by v Rusku nepropadl trudnomyslnosti, kdyby si mohl zabruslit.“

To se smáli Burdke a Weisspasse ještě víc, protože srovnání s Napoleonem bylo velmi případné, Viktor měřil rovných sto sedmdesát centimetrů a brusle mu na okamžik přidaly alespoň šest čísel.

Již včera nahnal patnáct Čechů na řeku, aby mu umetli sněh. Neudělali by to, kdyby ho neměli rádi, ale malý Napoleon byl u vojska oblíben. Uměl české písničky a takovou „Na rozloučení můj potěšení“ často zpíval, bylo při ní hezky smutno.

Ten den tedy Viktor bruslil po zamrzlé řece, vítr mu fičel do zrůžovělých tváří, v očích cítil chladné slzy a zakoušel takové potěšení z rychlé jízdy, piruet a akrobatických výmyslů, které i zde v této pustině vymýšlel pro svou ženu, že si ani nevšiml čtyř jezdců na koních, kteří ho z břehu pozorovali.

Viktor Effenberg právě provedl skok, který se dozajista bude líbit jeho ženě a který si jednou přivlastní jistý Salchow, když na řeku vjela ona čtveřice jezdců a hnala se přímo k němu.

„Scheisse!“ vykřikl Viktor pozorující siluety jezdců skloněných nad šíjemi vraných koní.

„Heja, heja, heja,“ křičeli jezdci a obklíčili bruslaře.

Z jejich zarostlých vousatých tváří vyzařovala divoká a zvrácená radost. Oči měli jako černé uhlíky, na hlavách papachy a v rukách dűtky. Z nábojových pásů okolo hrudi šel strach, nárameníky činily jejich ramena ještě širší, než byla ve skutečnosti.

Viktor Effenberg si vzpomněl na všechny historky o bolševicích, kteří se zbláznili a chtěli zvrátit řád světa. Začal prchat na svých bruslích. Prorazil mezi dvěma koňmi, kteří se vzepjali na zadních, a ujžděl ke břehu, hlavu skloněnou téměř až ke kolenům, aby zmenšil odpor vzduchu.

Jezdci se zasmáli. Ne snad, že by nikdy neviděli nikoho na bruslích, ale závod bruslaře o život s koňmi byl jako zjevení ze snu, bláznova historka anebo cirkusové číslo ruského klauna. Výskali a křičeli své „heja, heja, heja“ ještě rozverněji.

Viktor se dostal na břeh, ale koně mu už funěli na temeno hlavy. Ohlédl se a viděl půl lokte za sebou koňské zuby, z nozder vycházela bílá pára, v hrůzném dětském snu býval takto pronásledován drakem, kterému z huby šlehaly plameny. Uháněl po sněhu ve svých bruslích. Tkaničky se povolily a on se viklal ze strany na stranu, nohy mu tančily jako při tanci charlestonu, jehož čas ovšem má po téhle prokleté válce teprve přijít.

„Heja, heja, heja...“ Jezdci s koňmi začali kroužit kolem Viktora, jenž se zastavil a cítil, že má potřhané plíce z děsivého úprku.

„Nu, maladěc, maladěc...,“ volal jeden z divých mužů a ostatní se zasmáli.

A Viktor nabral dech, ucítil tím prudkým nádechem pach teplé krve v ústech a zakřičel:

„Ať žije Lenin. Hurá!“

Pak ho cosi uhodilo do hlavy a ztratil vědomí.

Když se probрал z bezvědomí, byl svázaný do kozelce v nějakém černém stavení s hliněnou podlahou a se stěnami zčernalými kouřem, nosné trámy chalupy vypadaly jako z kamene, vzpomněl si na obecnou školu a co jim učitelé říkali o kamenném uhlí a sekvojích, v téhle chalupě to vypadalo, že všechno, i on sám, se změní v uhlí.

Viktor pohnul hlavou, ve které ho pořád nesnesitelně bolelo, nadzdvihl se a uviděl muže, jenž kouřil papirosku a foukal dým pryč od ležícího zajatce.

Když si neznámý všiml, že se na něj zajatý voják dívá, usmál se a řekl: „Dojč?“

Viktor přikývl.

Muž pokýval hlavou a pronesl vesele: „Mluvím německy. Naučil jsem se sám. Ale chybí mi konverzace. Mohu s vámi mluvit?“

Viktor si prohlédl muže pozorněji. Byl to vlastně ještě mladík, o dobrých deset let mladší než sám Viktor, a mohlo mu být takových dvacet. Měl velmi jemné slámově žluté vlasy, které mu už řídly, a veliký zakulacený nos. Oči měl modré do šeda. Představil se Viktorovi jako Theodor Jefimovič Berezinko. Když se Viktor podíval, že vypadá úplně jinak než divocí vousatí snědí chlapi na koních, vysvětlil Viktorovi, že oni jsou kozáci, ale on je Ukrajinec a dostal se k nim, když se fronta úplně popletla.

„Teď je všechno zmotané, holenku, zastřelíte nepřítel, a on je to váš bratr, promluvíte k vraníkovi, popláčáte ho a on na vás spustí česky,“ mudroval Berezinko nad válkou v roce 1917. Šelmovsky se usmál: „Vždyť vy jste taky na bruslích volal úplně nesmysly. Ať žije... hurá... cha, cha, chá,“ zasmál se mladík. Vzápětí zvážněl a pošeptal: „Lenina nevzpomínat.

Pssst. Náš ataman Radčenko, kozák, říká: Na zemi car, na nebi Bůh, Lenin v chladných vodách Volhy ať si hledá místo!“

„Vy nejste?“ zeptal se Viktor.

„Bolševici? Ne. Náš ataman Radčenko je mystik. Lenin prý připravuje dekret na zakázání Boha. Někdy ataman nevyjde týdný z transu. Posadíme ho na koně a jezdíme s ním míli za míli, aniž by si řekl o chleba a vodu, pak se probere a zčistajasna řekne: Válka pokračuje jedině vítězstvím! To pak jede a prvního nepřítele, který se namane, rozseká šavlí na kusy a sní zasyrova jeho varlata.“

Viktor Effenberg užasle zavrtěl svou bolavou hlavou. Důstojník a mystik? Takovou šlamperaj neviděl ani v rakouské armádě.

„Pane Berezinko, co chtějí se mnou udělat? Z vojenského hlediska jsem naprosto bezcenný, jestli mě chytili jako jazyka. Musím říct, že o strategických plánech našeho velení nic nevím. Válka skončí každým okamžikem, snad mě vymění za ruského zajatce?!“

Theodor Jefimovič pohlédl do hliněné podlahy a zašeptal: „Nevím. Já jsem Ukrajinec, ale Radčenko je kozácký ataman a mystik. Teď spí a Bůh s ním mluví. Nevím, co si o vás říkájí. Opravdu nevím, pane...“

„Effenberg,“ představil se Viktor.

„... pane Effenbergu,“ doplnil Theodor.

Byl rád, že němčině zajatce rozumí, přesto byl tak nějak smutný.

Vtom se někde za chalupou ozvalo křupání sněhu a několik hlasů se vzrušeně bavilo. I Viktor, ačkoliv nerozuměl, pochopil, že se baví o honičce na řece. Hlasy se blížily, určitě se kozáci šli podívat na svůj úlovek, snad ukázat zajatce atamanovi. Viktor zbledl a na čele se mu perlily kapky potu. Hrůza ho ochromila víc než provaz, kterým byl spoután. Očima hledal pomoc u Theodora Berezinka.

Ale mladík sklopil zrak, zahleděl se na své boty, své ošklivé laptě, jak by si z nich chtěl vyčíst vlastní osud, a pronesl sotva slyšitelně: „Izvinítě. Vzbudil se. Náš ataman se vzbudil.“

Smíření

Jefim Archipovič Berezinko byl nejvýznamnějším mužem vesničky Ozero. Ačkoliv byl cestář a do dědiny přišel takříkajíc s holým zadkem, stal se mezi všemi zdejšími starousedlíky uznávaným mudrcem, za nímž chodili častěji než za popem a jehož (stejně jako popa) by se nikdy neodvážili nepozvat na slavnost, hostinu, zasnuby, kar a nepodarovat nějakou výslužkou.

Jak se stalo, že byl Jefim tak oblíbený, ačkoliv o setí, vláčení, orání, hnojivech, pícninách, o vepřovém i skotu zholá nic nevěděl, bylo zahaleno tajemstvím.

Přišel jako cestář v pouhých dvanácti letech a cesta, kterou s druhy budoval, zde končila.

Zůstal tedy i on.

Bylo mu dvanáct, ale měl sílu býka.

Ženský z vesnice si mohly za ním nohy uběhat, měl zdravou novou krev a děti od něho se už v matčiných životech projevovaly silnější než matky. Vesnice Ozero byla sňatky příbuzných tak degenerovaná, že si rodiny volily libovolná příjmení, třeba podle druhů travin, aby v Ozeru nežila jen jedna velká rodina.

Ale jako náhle zasel svoje zrno, tak zčistajasna ustal a vzal si za manželku ženu, kterou prý unesl ze šlechtického domu někde v Polsku a po sedm let ji obtěžkával potomky. Ti jediní směli v budoucnu nosit hrdé jméno – Berezinko.

Děti manželů Berezinkových šly v pořadí: Oleg, Ivan, Kazimír, Susko, Taťána, Boris a Theodor. V roce 1914 bylo Jefimovi třicet devět, synovi Olegovi dvacet čtyři, Ivanovi dvacet tři, Kazimírovi dvacet dva, Suskovi dvacet jedna, Taťaně dvacet, Borisovi devatenáct a Theodorovi osmnáct. Všichni muži včetně otce odešli na frontu a po válce se jako zázrakem do jednoho vrátili. Taťána se vdala za rychtářova syna a rodila děti. Stará paní Berezinková byla skutečně stará, protože byla o šestnáct let starší než její manžel, a povídá se, že ukrajinská žena rodí spíš v hrobě nežli v nemocnici. Ve svých padesáti

devíti letech vypadala jako stařena a na noc si do postele brala rubáš, což omezovalo milostné hrátky. I proto si Jefim začal opět hledat rozptýlení jinde a nezřídka se stávalo, že se u jedné „májky“ sešlo hned pět Berezinků.

Takový byl tedy Jefim a jeho rodina. Chlouba celé vesnice v časech, kdy po jedné skončené válce přišla válka druhá, občanská, a hladomor panoval takový, že jít na masopust za prase znamenalo přijít domů ohryzaný na kost.

„Nespi porád, Marjo!“ volal Jefim na pec s kožešinami, kde hlasitě oddechujíc dřímala jeho žena.

„Nehuč, dědku,“ odsekla Marja, „máš snad jídlo, abych vstala?!“

„Nejenom chlebem živ je člověk,“ zabručel Jefim.

„Ani chléb, ani brambory!“ sykla Marja ze své pece.

„Eh ty...“, mávl rukou Jefim a s rukama na žaludku se kolébal světnicí ode zdi ke zdi.

„Brambory, chleba..., porád dokola, hm, ale co s pravdou, co s ní si počít, he? Řekni, ženo, povězte, děti, jaká je pravda? Ta popova, anebo bolševika? Bude dobře, anebo konec světa?“

Theodor pohlédl na svého otce rozmrzele. Rozcuchané zbytky slámových vlasů, velký zakulacený nos, modrošedé oči. Jen ráno otevře oči a pohlédne do zrcadla, už vidí svého otce a pak celý boží den. Celý den chodit po světě s jeho tváří jak s Kainovým znamením, to je horší než prázdný žaludek.

A ještě jim táta nedá pokoj a chce po nich odpovědi na všechny svoje otázky.

Ušklíbl se.

„Áááááááááááá, Theodore, blahorodí, mlčíš, hryžeš se do rtu, neporadiš. Bůhvíco ti vrtá hlavou. Od chvíle, kdy ses vrátil od kozáků, není s tebou řeč. Nemluvíš s matkou, s bratry, se mnou. Věčně jen u stolu a píšeš té paní z medailónu. O čem, smím se zeptat? Myslíš, že se chytneš nějaké sukně na druhém konci světa a ona si pro tebe přijede ve zlatém kočáře?“ obrátil se Jefim na svého syna.

„Viděl jsem, otče, muže, který zavraždil bezbranného zaječce. Měl v ústech mužská varlata a ze rtů mu kapala krev,

když pravil: Bůh poručil. Viděl jsem stejného muže, jak psal Leninovi dopis a pero namáčel do krve rudého komisaře.

Připadalo mu to vtipné.

A mě se ptáš, kde je pravda? Nevím!“ odsekl Theodor.

Chtěl psát dopis do Reichenbergu v Rakousku paní Emilii, Němce, ženě Viktora Effenberga, zajatce zbytečně zabitého ve světové válce. Vše, co měl muž u sebe a nevzali to kozáci, jí poslal, i příběh o setkání s jejím mužem jí vylíčil, jen medailónek s fotografií, který nosil Viktor na srdci, si nechal.

„Nevím... nevím... na všechno odpovídat nevím, a kdybych se tě, jestli žiješ, nebo cepeníš, zeptal, tak taky zamumláš, nevím!“ rozčílil se otec a zapomněl na bolesti v útrokách.

„Tak poslouchej, synu! Já byl včera u zpovědi a ještě jsem dnes nehřešil, poprosím teď Boha o chléb a neodpoví-li skutkem do západu slunce, namoutě půjdu a dám se k rudým, přísahám!“

Matka z pece vykřikla: „Že tě huba nebolí, nerouhej se!“

Ale Jefim si klekl, sepjal ruce a pomodlil se. Synové, kteří přišli v té chvíli domů, také poklekli pod ikonu a modlili se s otcem. I Theodor si klekl, sepjal ruce a navenek se modlil, protože se bál otcova hněvu.

Když se domodlili, zaklepal na dveře stavení Matvej, řezník z vesnice.

„Tak jen pojď dál, sousede,“ pobídl vysokého zrzavého hromotluka Jefim. „Co tě k nám přivádí?“

Opravdu se velice podívoval příchodu tak nenadálého hosta, neboť i pop i učitelka vědí, že sejde-li se někdy vesnice na svatbách, pohřbech či schůzích, vždy musí být mezi oběma muži taková vzdálenost, aby očkem o sebe nezavadili, a zavadí-li, pak se nepobili. Inu, ačkoliv byl Jefim tolik milován, ani sluneční paprsky neproniknou k těm, co chtějí zůstat skryti v stínu.

„Sousedo, odpusť hříšné duši, že na tebe často tak zle nahlížela a přivolávala na sebe hněv boží. Má žena, bůh jí buď milostiv tam na věčnosti, vždycky říkala, běž, Matveji, poraz sebe a pozvi souseda Jefima. Je muž světa znalý, dej mu

ochutnat svojí dobroty. Ha, ha, ha, ha. Vtipkovala chuděra. Ale já si řekl, co by ne?

Matvej je muž světa znalý, až budeš mít selátko, nebo telátko, pozveš ho, pojíte spolu, popijete kvas, vodku, pobesedujete, ruce si podáte, dobře spolu vyjdete. On sedm dětí, ty sedm dětí. On ukrajinský, ty ukrajinský, on frontový voják, ty frontový voják, slova vás nerozdělí. Tak proč byste se nepobratřili?

A já, hlupák starý, nechtěl. Ne a ne, jak ten mouřenín jsem v tom viděl věci, že si mě zaříkávačky zle dobíraly...”

Matvej mluvil s planoucím pohledem a s takovým leskem v očích, jak by na kazatelně baldachýn podpíral slovy.

„Jaký mouřenín, táto?“ zeptal se Oleg.

„Sssssssssss...“, utnul ho netrpělivě otec, aby nechal Matveje mluvit.

Během další Matvejovy řeči bylo slyšet bratry, jak šeptají Olegovi o Šejkspírově Othelovi.

„No, a přišla bída, válka přišla, hlad se u nás zastavil a chce zůstat věčně, a já, řezník bez masa, vdovec, tvor poslední a směšný, začal nad sebou hluboce dumat.“ Matvej si všechny v místnosti obhlédl svým jurodivým pohledem a ze záňadří rubášky vytáhl láhev.

„Prohlédl jsem svou špatnost a modlil se, abych mohl ještě jednou učinit, jak radila mi žena. Modlil jsem se, aby mi Hospodin dal možnost. A on mě vyslyšel. Dnes ráno jsem potkal ve stepi dva s modrou krví, blahorodí v bryčce tažené ryzkou prchali před rudými. Vyměnil jsem s nimi koně za automobil, oni ať si jedou za svým, já porazil ryzku a hostinu připravil. To pro vás, vážený Jefime Archipoviči.“

Matvej domluvil a hluboce se uklonil.

I Jefim se poklonil po pás a pak se rozpačitě rozhlížel po svých dětech, jestli neutrpěl na důstojnosti.

„Zvu, samozřejmě, i vaši ženu i děti,“ upřesnil Matvej.

Jefim roztál v široký úsměv a pokročil k Matvejovi, který nechával od úst k ústům kolovat láhev vodky.

„Drahý Matveji Pavloviči, na vás Bůh dokazuje, jak je všemocný.“

A slastně vzdychl, neboť Bůh, který bydlel v jeho srdci, byl zachráněn před vystěhováním a před bolševiky.

Hostina

Jedlo a pilo se u Matveje. A zpívalo se. Hodně zpívalo. Jen matka Marja chyběla, neboť by chtěla chléb, a ne maso. A Theodor, nejmladší. Snad úděl nejmladších synů je držet se máminy sukně a myslet na vysněnou neznámou krásku vdaleké pohádkové zemi, i když je muži už přes dvacet.

„Proč jsi nešel k Matvejovi?“ ptala se matka ze svých peřin na peci.

„Nemám rád koňské maso,“ odpověděl Theodor.

Přitom s kozáky mnohokrát koňské maso jedl, i když kozáci plakali, když své koně ubíjeli ranou pěstí. Důvod byl jiný. Matvej. Pro Theodora bylo od dětství nepochopitelné, že je ve vesnici nějaký otcův očividný nepřítel, teď by se z něj kouzlem měl stát div ne pobratim a s tím se Theodor nedokázal smířit. Chtěl, aby si jevy ve světě uchovávaly jasné barvy. Nevěřil proměnlivým náladám a extatickým stavům zdejších lidí. I vlastní rodina mu připadala jako tlupa divochů. Nejraději by se narodil a vyrostl v cizí zemi, mluvil střízlivým jazykem plným logiky a šedivěl na procházkách v kultivovaných parcích evropských metropolí.

„Měl pohled jako kozácký ataman Radčenko,“ poznamenal Theodor.

„Kdo?“ zeptala se matka, která pomalu začínala klimbat, a hlas Theodora ji vzbudil.

„Ten zdejší Othelo. Matvej.“

Marja zakašlala: „Matvej má sedm dětí a žádnéj neví, který je skutečně jeho. Prý tři nejmladší mají mateřská znamínka stejná jako tvůj otec. Nevím.“

„Sprostota,“ zasyčel Theodor, zvedl se a šel se projít po vesnici. Třeba to není domov, ale rozloučím se s tím vším, umíní si.

Když přišel po dlouhé procházce domů, našel boží dopuštění, otec Jefim ustavičně plakal, třásl se po celém těle

a zvracel do kýble, který mu Marja pohotově přistrčila. Ostatní na tom nebyli lépe, někteří z jeho bratrů leželi na podlaze dočista ztuhlí.

„Co se stalo?!“ zhrozil se Theodor.

Otec se namísto odpovědi silně dával a matka se nepřetržitě modlila k bohorodičce. Přišel i pop Kazimír, aby rodinu utěšil, a ten teď k Theodorovi přistoupil, odvedl ho na dvůr a tam šepetem, aby snad jeho slova nepřivolala boží hněv a zkázu na tento dům, sdělil Theodorovi: „Řezník Matvej uspořádal kanibalské hody, zabil dva cizince, jejich koně a nejmladší děti. Nechtějme vědět, synu, jaký pokrm kdo jedl!“

Theodor zbledl jako stěna a sáhl si na mateřské znaménko na levé tváři, to znamení, které ho spojovalo s otcem, sestrami a bratry.

Ze stepi byl slyšet vzdálený výstřel. Kdosi tam nad Matvejem vykonal lidskou spravedlnost.

Pohřeb

Na pohřbu Matveje, jeho rodiny a dvou neznámých, kterým řezník poskytl věčný úkryt před zmatky revoluce, bylo celé Ozero. A jako by chtěli dostát svému jménu, vyplakali tolik slzí, že by naplnili Bajkal.

Byla tu i spousta cizinců, hlavně rudých komisařů milice, aby se zprávy o kanibalismu nedostaly do tisku a nepřátelé svobody nemohli pomlouvat mladý sovětský stát.

Tvrdilo se, že přijede z Moskvy sám Gorkij, a Ozerští, kteří uměli číst, nebo byli někdy v pojízdném biografu, se ptali, bude-li opravdu takový prostý a mužický jako jeho hrdinové. Foma Gurdějev tvrdil, že bude, ale učitelka Marta Stěpanovna Raněvská vrtěla hlavou a prohlašovala, že mužictví není přednost, a byl-li jím Gorkij kdysi z nouze, pak se toho rád jako významný spisovatel zbavil.

Foma Gurdějev byl opilý, a tak Martu Stěpanovnu zmlátil. Ta ho udala a rudí komisaři slíbili, že až pojedou zpátky do Moskvy, vezmou Fomu s sebou.

Na pohřbu se mnoho zpívalo. Jefim Berezinko zpíval tak

krásně a dojímavě, že se pomlouvači do konce jeho dnů neodvážili slůvkem připomenout, že ochutnal ze svých dětí.

Boty

I Theodor v autě komisaře Stěpana Polžina zpíval ukrajinskou píseň o botách, kterou znal od svého otce. Foma, jenž seděl vedle něj, ji znal od své babičky a zpíval s ním. Komisař Polžin pochytil nápěv, a tak celý automobil, ve kterém Rus Polžin odvážel dva Ukrajince z rodné vsi, zněl dojemnou notou:

*Na kopci tam kosti leží
Pod kalinou pod kalinou
Nemohly už boty dojít
Za Galinou za Galinou*

*Proč jste boty proč jste nešly
Za Galinou za Galinou
Protože nám naše nohy
Nepomohou nepomohou*

*Ony jenom v spánku leží
Pod kalinou pod kalinou
V kostře tam už není srdce
Za Galinou za Galinou
Proč jste boty neletěly
Za Galinou za Galinou
Protože nám černé vrány
Nepomohou nepomohou*

*Proč jste boty neodpluly
Za Galinou za Galinou
Protože nám černé vlny
Nepomohou nepomohou*

A jak vy boty jak vy tedy

*Domů za Galinou
Počkáme my přijde sama
Bosá ach jednou*

Na železniční stanici Rudná Polžin vysadil Theodora, který jel na západ, a sám s Fomou pokračoval na východ. Theodorovi bylo dvacet pět let a Fomovi třicet tři, možná byli bratři, ale to nevěděli. Rozloučili se však, jako by byli. Dva Ukrajinci, kteří se vypravili dobýt svět.

Reichenberg 1921

Drahá maminko,

konečně se cítím jako hrdina, který se vrátil z války. Emilka, paní Effenbergová, mě přivítala jako dávno oplakaného manžela, kterého jsem znal tak krátkou chvíli a jehož jsem nedokázal uchránit strašného osudu. Ale taková je naše zem, tak velká, že se do ní Bůh dvakrát za den svým hromobitím trefí.

Tady je všechno jiné. Malé a útulné.

Lidé nepijí tolik a nezoufají si tolik. Radují se mírně a čistě, skoro jako děti, když jdou poprvé do školy, anebo na mši. Také mě přijali velice dobře ti mírní lidé. Pracuji jako zedník a je zde spousta nových staveb, takže nouzí netrpím.

Se zedníky chodím občas na pivo a vypravuji jim o všem u nás, nu, nevím proč, ale když chtějí? Kozáky oni považují za nějaké indiány na koních, a když mi dali přečíst knihy od jednoho spisovatele, tuším Karl Květen se jmenuje, poznal jsem, že i pravdu mají.

Emilie je Němka a všichni její přátelé a příbuzní jsou Němci, česky z nich umí málokdo, Emilka vůbec ne. Já mám výhodu, že Čechům výborně rozumím, aniž bych se musel učit, a na stavbě se s nimi snadno domluvím.

S Emilkou chodíme často do biografu Stern. Viděl jsem i cirkus Kluge a zajímavé bylo, že všichni artisté mají ruská a ukrajinská jména. Když jsem po představení za jednou dámou s polárními medvědy zašel a tázal se jí po našem, odkud je, nerozuměla ani zbla. Nakonec jsem pochopil, že je to jen

podfuk, aby cizokrajnými jmény přilákali návštěvníky.

Nevím, zdali je tu někde pravoslavný kostel, ale já bych do pravoslavného ani nešel. Emilie je evangelička, chodím tedy s ní do jejího moderního hranatého kostela, který připomíná zvrhlý hospodský stůl. Nejspíš přestoupím na její náboženství, aby měla radost, a přijmu jejich rituál a tu hranatou víru, i když jsem už navždy opustil nejen všechny baňaté věže pravoslaví a ikony plné podlouhlých mučednických tváří, ale i jakékoliv jiné podoby služby Bohu.

Ano, v nic, co by přesahovalo vysoké šmolkové nebe kdekoliv na světě, nevěřím.

Z víry mě vyléčil šílený ataman Radčenko, ale i otec. Řvou jako medvědi na horách, když trhají bělostné ovce, ale věří v odpuštění jenom proto, že umějí otčenáš a pár dlouhých modliteb. Takovou spravedlnost neuznávám!

To je stejné pokrytectví, které hlásají bolševici.

Seberou člověku první a poslední, připraví ho o svobodu, ale mají na to všelijaké morální kodexy tištěné na stejném papíře jak modlitební knížky.

Právě před týdnem se tu sešli zmatení němečtí dělníci, kteří nikdy neviděli, co provedli bolševici u nás doma, měli plná ústa Marxe a založili vlastní komunistickou stranu. Pronajali si sál v hospodě, kam chodíme s partou zedníků po práci na pivo, takže jsme zamířili jinam, a jenom jsme slyšeli, jak zpívají strašně nahlas a falešně Internacionálu, tak falešně, že si ramenatí čeští četníci, kteří hlídali hospodu, zacpávali uši.

Asi menšina bláznů v moři moudrých musí vždycky na sebe upozorňovat aspoň řevem, když nemají jinou sílu.

Věřím, že republika, kde jsem našel domov, bude mít dostatek svěřacích kazajek, aby se tihleti extrémisti nenaučili rozmnožovat se od našich rudých komisařů.

Líbám všechny,

Váš Theodor

P. S. Maminko, ještě jsem ráno na poště otevřel zalepenou obálku, abych připsal radostnou zprávu. Emilie je těhotná a pevně doufáme v syna.

Frau Effenberg

„Frau Effenberg! Frau Effenberg! Frau Effenberg?!“ kulhavý vrátný a noční hlídač německé knihovny Bucherei der Deutschen na Novoměstském náměstí procházel s velmi rozrušeným mladým mužem opuštěnými sály nabitými knihami a vyvolával hlasitě jméno knihovnice.

Každé otočení vypínače a rozsvícení masivního křišťálového lustru nad regály s knihami znělo jako výstřel z ručnice a volání veterána od Piavy se tlouklo pod vysokými stropy rozmazanou ozvěnou jak křídla poplašených holubů.

Rozšafný pan Beyer se zadíval na tvář ustaraného muže, nadechl se, aby ho upozornil, že mu od rtů přes bradu teče silný pramínek krve, ale pak se opanoval a chlácholivě se usmál: „Určitě bude už doma, pane Effenbergu! Říkal jsem vám, že když přebírám službu, zamykám za poslední pracovníci knihovny a ihned zkontroluju všechny místnosti. Jako poslední odcházela slečna Steinerová a vaše paní už tu nebyla. Možná se zastavila u přítelkyně, anebo se zdržela v nějakém tom módním salónu krásy. Znáte přeci moderní ženy, pane!“

Ne, moderní ženy neznal, mohl ihned boдрému panu Beyerovi napovědět bolestný pohled kovově modrých očí.

„Ještě nikdy se takhle nezdržela,“ vychrlil Theodor Berezinko.

Chtěl ještě dodat: „Ve svém stavu je na sebe velmi opatrná,“ ale včas se kousl do jazyka. Nebyl pan Effenberg, ten ležel v neoznačeném hrobě v poli u Kyjeva, a nebyl s Emilií oddán. Dosud jen nejbližší přátelé a představitel evangelického sboru, kam Theodor konvertoval a kde ohlásili chystanou svatbu, věděli o Emilčině těhotenství. V nové bibliotéce, jejíž zřízení si nedávno vymohli němečtí poslanci na Národním shromáždění, pracovala Emilie Effenbergová krátce a vyhýbala se jakýmkoliv obtěžujícím klepům.

„Promiňte, že jsem obtěžoval,“ omlouval se nešťastný Theodor.

„To nic, to nic, uvidíte, že jste se jen minuli a vaše paní bude už docela jistě v pořádku doma!“ horlil pan Beyer.

„Ano, doma, určitě,“ přikyvoval mladý muž.

„Odpustte, jenom, pane, neměl byste takhle vyjít na ulici. Vylekali by se vás. Máte krev na obličejích. Prosím, zde se můžete umýt,“ upozornil Theodora úslužně vrátný a ukázal mu na dveře s nápisem muži.

Theodor se zaraženě podíval na dveře toalety a prudce se otočil na vrátného:

„A dámy? Dámy jsou kde?!“

Pan Beyer zkoprněl a ukázal prstem vzhůru: „Nad schodištěm v prvním patře.“

A už oba muži pádili po schodech nahoru. Theodor první dlouhými skoky, pan Beyer zaostával se svou zchromlou nohou.

Ve veliké kachlíčkované místnosti s řadou keramických umývadel se zdobenými mosaznými kohoutky a lesklými zrcadly panovalo ticho jako v kostele, ale namísto kadidla ucítil Theodor v chřípí povědomou vůni, ano, parfém Emilie, ten jemný květinový parfém, který ucítil hned z prvního psaní vysněné ženy, ta fialková vůně, do níž se propadl při prvním objetí a od té chvíle vždy znovu a znovu, se teď vznášela okolo něj, linula se z flakónku otevřeného a zapomenutého na jednom zrcadle, zatímco ze všech uzavřených dveří proti umývadlům vystupovalo cosi jiného a zlého.

Theodor ucítil pach kovu a železitou chuť v ústech, jako by se napil krve.

A flakónek voňavky mu vypadl z roztřesených rukou a roztrhl se na tisíc kousků, když sledoval proud krve, který vytékal zpod temných dveří záchodu a vtékal pomalu do mosazné mřížky odpadu uprostřed rakouských kachlíků, a v té krvavé řece unášel černé dámské punčochy od firmy Meyer a syn, kalhotky ze salónu paní Komárkové a plod Theodora Jefimoviče Berezinka.

Vyděšený Theodor vykopl dveře, vysoukal ženské tělo obtočené v křeči okolo mísy, pan Beyer mlčky utíkal zavolat sanitku, a roztřesený hlas, který musel patřit někomu úplně jinému než tomu, kdo viděl za války spoustu neštěstí, opakoval donekonečna jediné slovo mrazivou dikcí zažíva pohřbeného: „Dýchej, dýchej, dýchej!“

Naděje

Theodor se už neodvážil psát domů, že čekají s Emilií dítě. Ještě dvakrát byli plni nadějí, ale neúprosný osud je zaskočil. Paní Effenbergová neudržela plod a znovu potratila.

Zašli dokonce ke kartářce, a když jim tvrdila, že si zemřelý manžel Viktor nepřeje, aby měla dítětko, zúčastnili se spiritistické seance, aby se s ním po dobrém dohodli.

Ale duch Viktora Effenberga nebyl proti. Jakmile mu Theodor svatosvatě přísahal, že syn se bude jmenovat Roland Effenberg a bude vychován po německu, cítil se dokonce poprvé od chvíle, co byl mrtvý, opravdu smiřený.

„Nechceš mě, drahý, tam, kde jsi teď ty? Nejsou moje potraty hraničící se smrtí tvoje dílo ze záhrobí?“ zeptala se skrz médium paní Effenbergová.

„Ne, lásko. Tam, kde jsem já, není lásky, a takový, jaký teď jsem, nejsem schopen milovat. Zůstaň tam, kde jsi. Já tě nevolám ani nelákám. Nejsem upír. Nemusíte se s Theodorem bát. Nemusíte se bát mých fotografií, knih, dýmk, mých pantloflí. Nic z toho nemá vlkodlačí povahu.“

Tak promluvil Viktor Effenberg na spiritistické seanci a pak se odmlčel.

Emilii bylo pětatřicet let. Její mateřství přestalo být problémem zásvětí a okultních věd, ale stalo se záležitostí lékařských kapacit a modliteb v evangelickém sboru. Po třetím potratu doktoři dávali páru pramalé šance a Emilka, ač ji o to Theodor nesčetněkrát prosil, nesvolila k sňatku, který si slíbili.

„Jsem stará, moje tělo je jako masomlýnek, rozemele naše děti na krvavou kašičku. Ty jsi mladý a plný síly, Theodore, litoval bys, že jsi spojil svůj život se mnou, a to nechci. Dokud zůstaneš svobodný, pořád máš šanci najít lepší mámu pro svoje děti,“ odpovídala Emilie na všechna jeho přemlouvání ke sňatku.

Domluvili se tedy alespoň, že Emilie bude pravidelně jezdit do Františkových Lázní v západních Čechách, kde se léčí ženy, které touží po dětech.